

Kulturno povijesni spomenici Savičente

Krnjus, Martina

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:890806>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-21**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET ZA INTERDISCIPLINARNE, TALIJANSKE I KULTUROLOŠKE STUDIJE
PREDDIPLOMSKI STUDIJ KULTURE I TURIZMA

MARTINA KRNJUS

KULTURNO-POVIJESNI SPOMENICI SAVIČENTE

Završni rad

Pula, rujan 2021.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET ZA INTERDISCIPLINARNE, TALIJANSKE I KULTUROLOŠKE STUDIJE
PREDDIPLOMSKI STUDIJ KULTURE I TURIZMA

MARTINA KRNJUS

KULTURNO-POVIJESNI SPOMENICI SAVIČENTE

Završni rad

JMBAG:0303083352, izvanredna studentica

Studijski smjer: Preddiplomski studij kulture i turizma

Predmet: Kulturno-povijesni spomenici

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: povijest

Znanstvena grana: hrvatska i svjetska srednjovjekovna povijest, hrvatska i svjetska ranonovovjekovna povijest

Mentor: prof. dr. sc. Slaven Bertoša

Pula, rujan 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Martina Krnjus, kandidatkinja za prvostupnicu Kulture i turizma, ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju bilješke i bibliografija. Izjavljujem da ni jedan dio Završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada te ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad na bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

U Puli 11. kolovoza 2021.

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Martina Krnjus, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „Kulturno-povijesni spomenici Savičente“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te preslika u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli 11. kolovoza 2021.

Potpis

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Savičenta	3
2.1. Povijest Savičente	4
3. Kaštel Morosini - Grimani	7
3.1. Povijesni razvoj kaštela u razdoblju obitelji Castropola	10
3.2. Povijesni razvoj kaštela u razdoblju obitelji Morosini	11
3.3. Povijesni razvoj kaštela u razdoblju obitelji Grimani	13
3.4. Obnova kaštela	14
4. Gradski trg i loža	15
5. Crkve	17
5.1. Crkva sv. Vincencija (Vinka)	18
5.2. Crkva sv. Katarine	21
5.3. Crkva sv. Antuna Opata	23
5.4. Crkva sv. Roka	24
5.5. Crkva Navještenja Blažene Djevice Marije	25
6. Kulturno povijesni spomenici Savičente i turizam	28
Zaključak	31
Literatura	32
Popis priloga	35
Sažetak	37
Abstract	38

1. Uvod

Savičenta (Svetvinčenat) mjesto je koje ima vrlo zanimljivu povijest, kroz stoljeća je prolazilo kroz razna iskušenja, ratove i bilo je u vlasništvu mnogih vladara. Samim time dobilo je zanimljivu kulturnu, vojnu, obrambenu i društvenu povijest, o čemu svjedoče razni dokazi i kulturno-povijesni spomenici. Upravo je zbog toga proizašao interes da se u ovom radu obradi tema kulturno-povijesnih spomenika Savičente kao važan dio povijesti tog mjesta. Zanimljivo je da Savičenta ima vrlo očuvane kulturno - povijesne spomenike, a to su kaštel Morosini – Grimani, trg i loža te pet crkava, od kojih dvije imaju zanimljive freske. Ti spomenici nekada su služili kao obrana od neprijatelja i mjesto okupljanja župljana, a važno je i da su tu živjele i vladale vrlo važne plemićke obitelji koje danas imaju veliko značenje za Savičentu. Svojim postojanjem oni donose različite povijesne priče, događaje i legende koje danas povećavaju značenje kulturno-povijesnog i turističkog nasljeđa. Dugi niz godina se turistička ponuda u Hrvatskoj temeljila na suncu i moru, ali uz sunce i more posjetitelje je najviše zanimalo i privlačilo kulturno-povijesno i prirodno nasljeđe. Zato je prirodno i kulturno nasljeđe Istre, kao i njegova nedovoljna iskorištenost, dobar potencijal za budući razvitak turizma koji se bazira na nematerijalnoj i materijalnoj baštini. To ukazuje na važnost poticanja održivog razvoja kulturne, prirodne i tradicijske baštine u Savičenti. Zato se u rad ulazi s hipotezom da su „kulturno-povijesni spomenici Savičente značajno utjecali na njezino sadašnje stanje i utjecat će na njezinu budućnost“.

O tim spomenicima već su provedena neka znanstvena istraživanja i radovi koji će poslužiti u ovom radu kao literatura. Dva najvažnija istraživanja o dvama najvažnijim kulturno-povijesnim spomenicima u Savičenti proveo je Boris Vučić, pisao je o povijesti kaštela i crkve Navještenja Blažene Djevice Marije, sve do njihovog stanja do 1999., kada je rad završen. U radu su također korišteni još neki značajniji znanstveni prilozi, časopis i knjige, zajedno sa službenim stranicama Općine Svetvinčenat, Turističke zajednice Svetvinčenat i Župe Svetvinčenat.

Cilj ovog rada prikupiti je sve informacije iz različitih pisanih izvora, kako bi se zapravo o svakom kulturno-povijesnom spomeniku u Savičenti moglo naučiti ono značajno od njezinog postojanja do danas, a samim time onda to iskoristiti na najbolji

moćući naćin za današnji turizam i razvoj kulture. Metode korištene u ovom radu su metoda analize i sinteze te induktivna i deduktivna metoda.

2. Savičenta

Savičenta je malo mjesto središnje Istre, na pola je puta između Pule i Pazina, odnosno tamo gdje brdovitiji i sjeverniji teren prelazi u ravnice južne Istre (Vučić, 1996, str. 336.). Savičenta, Svetvinčenat i San Vincenti tri su naziva koja se koriste za isto mjesto, polazište tim nazivima je u imenu zaštitnika, a to je hispanski mučenik sv. Vincencije. Po njemu je također dobila ime jedna od sveukupno pet crkava u tom mjestu. Savičenta je renesansni gradić, predstavlja jedan od istarskih dragulja koji ima bogatu turističku ponudu i brojne manifestacijama koje se održavaju u vrlo atraktivnim povijesnim prostorima gradića. Savičentu krasi njezin poznati renesansni trg "Placa", kao i kaštel Morosini-Grimani, koji je simbol samog mjesta i ujedno jedna od najvažnijih utvrda vojske Mlečana u Istri u to vrijeme. Kulturna baština Savičente ima još jedan važan dio, to su očuvani i vrlo cijenjeni ostaci fresaka koje se nalaze na zidu crkvice sv. Vincenta blizu mjesnoga groblja, kao i u crkvi sv. Katarine. Ovaj posebno zanimljiv gradić ima bogatu tradiciju, također ima zanimljive i raznolike programe od koji su najpoznatiji Srednjovjekovni festival, Festival plesa i neverbalnog kazališta te Festival sira, koji svake godine privlače brojne posjetitelje (<http://tz-svetvincenat.hr/svetvincenat/> [23. lipnja 2021.]).

Dan Općine Svetvinčenat svečano se slavi 24. lipnja kao općinski blagdan, dok su obilježja Općine Svetvinčenat zastava i grb. Zastava Općine Svetvinčenat je pravokutnik u plavoj boji, u njemu se nalazi povijesni grb Općine Svetvinčenat koji ima obrub bijele boje, a nalazi se u gornjem desnom dijelu koji je bliže koplju. Grb ima štit koji je pravokutnog oblika, donji dio pravokutnika ima zaobljene donje stranice koje završavaju zašiljenim dnom u sredini. Štit je u plavoj boji, a unutra se nalazi kula kaštela bijelo-srebrne boje koja ima karakteristične iskošene stranice prizemlja, kula ima strukturu od sedam redova crnog kamenog zida, a u sredini je položen barokni portal. U gornjem pravokutnom dijelu te kule, iznad vijenca prizemlja, postavljena je simetrična barokna bifora i par kvadratnih prozora, a iznad bifore se nalaze četiri ista prozora kvadratnog oblika. Kula na vrhu ima vijenac i obrambeno krunište na vrhu sa sedam zubi (slika 1) (<http://svetvincenat.hr/wp-content/uploads/2014/07/Slu%C5%BEbene-novine-Op%C4%87ine-Svetvin%C4%8Denat-br.-2-2013.pdf> [23. lipnja 2021.]).

OPĆINA SVETVINČENAT

Slika 1. Grb Općine Svetvinčenat (<http://svetvincenat.hr/wp-content/uploads/2017/06/Grb-op%C4%87ine.jpg> [7. rujna 2021.]).

2.1. Povijest Savičente

Počeci Savičente najčešće se vežu uz samostan benediktinaca iz Ravenne, njihova se zajednica naselila na tom području u 6. stoljeću unutar feuda Sv. Apolinara (Općina Svetvinčenat, 2021.). Samostan se nalazio na prostoru groblja, gdje se sada nalazi crkva sv. Vincenta, te se uz samostan oblikovalo prvo malo naselje (TZ Svetvinčenat, 2021.). Benediktinci su prokrčili šume, obrađivali crvenu zemlju i sagradili crkvu i nastambu te su na taj način privukli prve naseljenike. Između visokih čempresa koji su skrivali najstariju sačuvanu građevinu Savičente i danas se zna njihovo staro geslo koje glasi: *Ora et labora*, u prijevodu *Moli i radi* (Općina Svetvinčenat, 2021.). Područje Savičente bilo je bez vodenih tokova kao i danas, pa je jezgra oko koje se kasnije formiralo naselje podignuta blizu lokve (Suhaća) koja se

isušila prije nekoliko godina. To područje imalo je važnost granice između triju biskupija: Porečke, Pulske i Pićanske (Ciuffardi, 1997., str. 69.).

Nakon nekoliko stoljeća bizantske, franačke i langobardske vlasti, Savičenta je pripala porečkom biskupu. Biskupsko vlasništvo više puta je potvrđeno, počevši s ispravom cara Otona II. iz 983. Upravnu i sudsku vlast na području Savičente vršili su laici, oni su se kao feudalci uplitali u menzu Porečke biskupije u sklopu složenih gospodarskih transakcija, a one su bile uzrok i istovremeno potvrda političkih moći ljudi toga područja. Zato je dolazilo do zapinjanja odnosa između akvilejskog patrijarha i porečkog biskupa te između goričkih grofova i Sergijevaca iz Pule koji su kasnije prozvani Castropola i Morosinija della Sbarra, obitelji iz Venecije. Obitelj Segijevaca bila je moćna loza jer su stoljećima zauzimali istaknute položaje pulske Komune. Proširili su svoj utjecaj zaslugom, otuđivanjem ili kupnjom feudalnih dobara koja su bila u vlasništvu Porečke ili Pulske biskupije, a jedno od tih dobara bila je i Savičenta, koju je oglejski patrijarh 1211. poklonio obitelji Castropola. S pomoću formalne investiture Bonifacija – potomka obitelji Castropola, koja je obavljena od strane porečkog biskupa 1280., postali su gospodari feudalnog dobra Savičente. U to su vrijeme Sergijevci iz Pule bili na vrhuncu moći unatoč velikom mletačkom utjecaju u porastu, a njihovo gospodstvo uključivalo je veći dio južne Istre. Zbog pada moći castropolske obitelji (1331.), porečki biskup Gilberto Zorzi 1384. podijelio je feud na dva dijela. Jedan dio je pripao Andreu Morosiniju (Mlečaninu), a drugi dio Glavanu Castropola. Morosini je bio predstavnik plemićke obitelji koja je već dugo imala interese na pulskom području temeljem javnih službi koje je izvršavala. Obiteljski zaplet između Castropola i Morosinija se nastavio i dalje, bez obzira na prijelaze područja Savičente drugim nadarbenicima. Podjelom feuda na dva dijela, titulari su postali Andriolo i Fulcherio Castropola, a druga polovica je 1388. pripala plemiću Krotendorfu, nadarbeniku Alberta, vojvode od Austrije, te je on zauzeo navedeno područje. God. 1420. došlo je do preraspodijele posjeda istarskih područja zbog pada svjetovnih vlasti, donesena je odluka da se Krotendorfovi nasljednici moraju odreći njihove polovice u korist porečkog biskupa. Tako se jedan dio ponovno predao jednom od potomaka obitelji Castropola. Tako je 8. listopada 1460. Savičenta ponovno došla pod vlast Castropola, odnosno Paola Nascinguerre. A 1464. Francesco Morosini postao je porečki biskup te ujedinio feudalna prava menze biskupa u Savičenti. Nakon smrti Paola Castropole, koji nije imao nasljednika, Francesco Morosini uveo je svog rođaka Paola Morosinija u Paolovu feudalnu

polovicu. Time Morosinijevi zadobivaju puno pravo koristiti titulu nad feudom. Nakon što je izumrla mletačka loza Paola Morosinija, investituru njegova nećaka Pietra je osporio Girolamo Campegio (porečki biskup), zahtijevao je da se preda feud biskupskoj menzi. Iz toga je izašao jedan spor koji je zaključen u Rimu 1524., tim sporom je priznato izvorno pravo porečkom biskupu, a obitelji Morosini pravo korištenja. Obavezno je bilo dijeliti plodove feuda na pola, isto kao i plaćanje naknada donositelju presuda. Feudalac je od tada, isto kao i biskup, morao četvrtinu desetine dati crkvi u Savičenti. Pietra Morosinija je naslijedio njegov sin Andrea u upravljanju feudom, ali 1547. Andrea je umro bez muških potomaka pa je zbog toga nasljedstvo došlo na žensku lozu. Tako je udovica Chiara vodila nasljedstvo, dok se nisu udale njezine kćeri za braću Alora i Marina Grimanija, te je tako feud Savičente prešao kao miraz Marinu Grimaniju i njegovoj obitelji 1585. Tako je Savičenta bila u rukama obitelji Grimani sve do 1797., kada je i uslijedio pad Mletačke Republike. U to vrijeme nije bilo pobuna i ustanaka stanovništva protiv feudalaca. Na području je živjelo nekoliko autohtonih obitelji, one su uživale u beneficijama i privilegijama koje su proizašle iz statusa nepodređenosti gospodarima. Stanovnici Savičente bili su zvani građanima u odnosu na stanovnike sela koje su zvali "sozzali" ili „terreri“. Kada je došla Napoleonova vlast, delegat je upravljao Savičentom, ali tada nije imao više sudsku vlast. Prestankom feudalne jurisdikcije područje Savičente doživjelo je prvu austrijsku upravu, do 1805., zatim francusku upravu pod vlašću Kraljevine Italije do 1810., zatim je pripalo Ilirskim provincijama do 1813., te je tada ponovno otišlo u sastav Austrijskog Carstva, gdje je ostalo do kraja Prvog svjetskog rata (Ciuffardi, 1997., str. 69. – 73.).

God. 1908. Savičenta je postala zasebna općina koja ima tri podopćine: Štokovci, Bokordići i Smoljanci. Godine 1910. rezultati brojidbe pučanstva pokazuju da je Savičenta većinom talijanski gradić, a tek se 70 stanovnika od njih 632 izjasnilo pripadnicima hrvatskog naroda. To potvrđuje ono što je pisano u tadašnjem tisku, da je u to vrijeme hrvatstvo u Savičenti bilo proganjano i ljudi su bili prisiljeni nijekati svoj izvorni narodi identitet, jezik i ime (Crljenko, 2000., str. 165.).

Između Prvog svjetskog rata i Drugog svjetskog rata Savičenta je bila pod talijanskom vlašću, tada je bio izražen nacionalizam koji favorizira veleposjednike i time potencira etničku nejednakost među stanovništvom. Kada je uspostavljena republika Jugoslavija situacija se okrenula, došlo je do egzodusa raznih istro-

venetskih i talijanskih obitelji. Nakon raspada Jugoslavije državni se suverenitet na tom prostoru ostvaruje u novostvorenoj hrvatskoj državi (Ciuffardi, 1997., str. 73.).

3. Kaštel Morosini - Grimani

Približavajući se Savičenti, prve vidljive građevine su tornjevi kaštela Morosini-Grimani. Kaštel je smješten u središtu mjesta, okružen je nabijenim kućama i mrežama uličica koje vode prema glavnom trgu, smještenom pred ulazom u Kaštel. Na trgu, ujedno i oko kaštela, nalaze se sve važne zgrade Savičente, to su uz sam kaštel i župna crkva, bunar (18. st.) i mletačka lođa. Struktura mjesta razlikuje se od strukture sela u okolini, gdje uglavnom nemaju crkvu ni trg, dvorišta kuća su zatvorena sa zidovima i skoro uvijek su odvojena jedna od drugih. Najvažnija građevina Savičente je svakako kaštel, on je podignut bijelim istarskim kamenom za vrijeme Grimanijevih (Ciuffardi 1997., str. 76.).

Kaštel Morosini – Grimani nedvojbeno je najdominantniji i najveći element naselja Savičenta, višeznačan je simbol i jedan je od najvećih istarskih kaštela. Nastao je kombinacijom tradicijskog ladanja, obrambene funkcije i poljoprivredne ekonomije, što može i donekle objasniti njegovu zadivljujuću veličinu. Njegova je uloga kod određenja mjesta višeznačna, počevši s veličinom trga, zatim pojedini arhitektonski i urbani elementi, a izuzetno je bitna simbolika kod feudalizma u odnosima zakupnika i feudalnog gospodara. Za stanovništvo je kaštel uvijek bio simbol sigurnosti miješajući renesansnu estetiku i tradiciju gotičke fortifikacije, istovremeno je kaštel točka obrane graničnog ustrojstva *Serenissime* i temelj je plemićke moći u venecijanskoj aristokraciji.

Uzimajući u obzir blizinu granice, odlučili su da će sjedište vojne posade biti u kaštelu. Bio je granična utvrda u mletačkom dijelu istre pa je povremeno poslužio i kao glavno sjedište za vojne operacije za sukobe s Austrijom. Samim time su i zidine unutarnje zgrade bile prilagođene sa zadatkom čuvanja ljudi i zaliha hrane prilikom opsade. Naselje Savičenta nije imalo obodne zidove, pa je unutrašnjost kaštela trebala pružiti sklonište kada je dolazilo do napada neprijateljske vojske. Također je Savičenta bila sjedište velikog feuda, spremište žitnih zaliha i sjedište poljoprivrednih posjeda.

Zbog svojeg položaja, koji je u nizini, kaštel nema mogućnost velike prirodne obrane. Okolni teren Kaštela je pun udubljenih površina koje su bile raznih dimenzija, pa je

graditelj (Castropola) odlučio smjestiti palaču-donjon na neko mjesto koje će protivnicima otežati napad. Obrambeni zid kaštela (sjeverni) smjestili su na sam rub jedne od velikih vrtača (udubina), time su si bar malo olakšali samu obranu. Tu je poziciju na kraju 15. stoljeća dosljedno pratio i graditelj Morosini. On je odlučio sjeverni obrambeni zid produžiti prema istoku, odmah do velike vrtache („Žlinja“). Zbog toga je veličina cijelog obrambenog plašta i samog sjevernog zida dobila značajno veliku dimenziju, a to je uvelike pridonijelo dojmu neosvojivosti i sigurnosti (Slika 2) (Vučić, 1999., str. 108. – 109.).

Slika 2. Sjeverni obrambeni plašt kaštela Morosini - Grimani

(https://www.istra.hr/uploads/imgcache/article-medium/articles/svetvincenat_kastel-morosini-grimani.jpg [7. rujna 2021.]).

Renesansni karakter kaštel je dobio na kraju 15. stoljeća, a u isto vrijeme je sadržavao osobine i izgled ladanjske i fortifikacijske arhitekture, ali u nekom skladnom odnosu koji nije remetio izvanredan doživljaj i estetiku. Kada bi se uspoređivalo kaštel Savičente s drugim građevinama koje su mu slične u to vrijeme, on je bio korak ispred njih. Preuređenje kaštela u renesansnu građevinu je bilo dovršeno 1485., zasigurno je to bila najdominantnija građevina tog mjesta. Oko

kaštela je trebalo imati jedan komad prostora koji je neizgrađen kako bi imali bolju preglednost i mogućnost obrane, zato je formiran trg prema naselju. Naselje se formiralo s južne strane kaštela uz trg zbog zaklonjenosti i sigurnosti. Zapadno od kaštela prolazila je ulica kroz naselje i preko trga te je ona postala glavna komunikacija. U isto vrijeme, vjerojatno nije niti bilo izgrađenih kuća sjeverno od kaštela jer je ta strana bila najviše izložena napadima, a i tamo se nalazila velika vrtača. Sudeći po rasporedu kuća koje su nastale prije 1560., skoro je u potpunosti bilo napravljeno središte naselja, kao i kuće izgrađene uz glavnu ulicu koje su bile južno od trga.

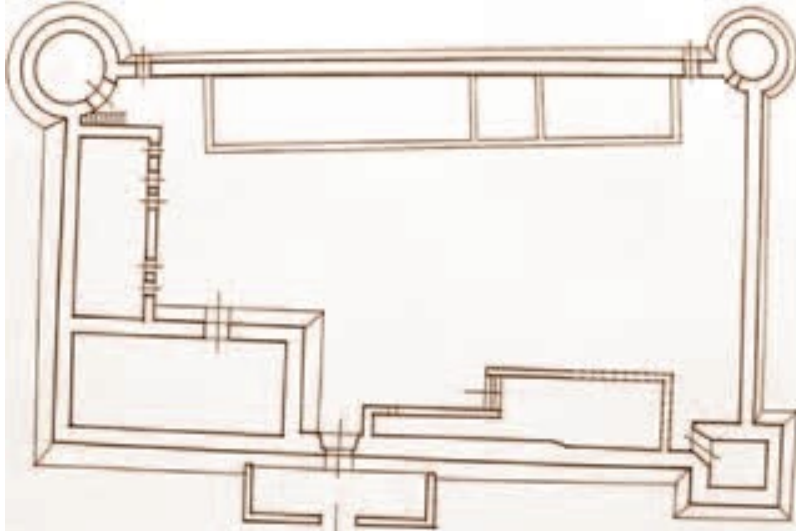
Estetsko oblikovanje urbanizma u Savičenti bazirano je na ranijem iskustvu srednjeg vijeka. U smislu nastanka je renesansna Savičenta bila planirana s točno određenom i stogom namjenom kao seosko naselje s obilježjem zakupničkog stanovanja. Stilske karakteristike koje su prihvaćene odredile su elemente arhitekture koji su dali jasan ugođaj ambijenta cijelog naselja (Vučić, 1999., str. 110.).

Prikaz Savičente iz 1687., koji donosi Ptospero Petronio, prikazuje dvojna gradska vrata, prva su sjeverna vrata uz kaštel, a druga su južna vrata na kraju ulice koja voli u mjesto na južnoj strani. Vrata su postavljena kako bi se kontrolirao i osiguravao ulaz na trg ispred kaštela. Ne postoje nikakvi materijalni ostaci koji upućuju na to da je postojao pravi gradski obrambeni zid, pa se zaključuje da najvjerojatnije nije niti postojao. Zbog toga su kuće formirane u nizovima kako bi formirale primarnu obranu i zaštitu koja je bila nužna za takvo manje mjesto u onim vremenima.

Vrlo je impresivna veličina kaštela, koji se često opisuje kao gigantski. Dimenzije kaštela su 47.50 x 26.50 metara, dok je sam pravokutnik palače 17.55 x 10.10 metara (što ne uključuje koso proširenje baze). Tlocrt kaštela predstavlja četverokut koji je izdužen pa ima trapezoidni oblik. Kule su izgrađene na tri ugla kaštela, dvije su na sjeveru i okruglog su tlocrta, dok je treća na sjeverozapadu i ima kvadratni tlocrt. Svaka kula imala je svoje ime, pa se kula na sjeverozapadu (koja je imala zatvor u prizemlju) zvala Torre delle prigioni, kula na sjeveroistoku koja je imala pet niša pravokutnog oblika za golubove zvala se Torre dei colombi, a jugoistočna kula kvadratnog tlocrta zvala se Torre della guardia (Slika 3) (Milovan, 2016., str. 20.).

Najstarija građevina koja se nalazi na trgu Savičente je kaštel izrađen u omjeru 3 : 5, pa su prema tom omjeru projektirani i trg, crkva, kao i cijela urbana mreža mjesta. Zato današnji kaštel predstavlja kasnu srednjovjekovnu gradnju s vrlo naglašenim

renesansnim karakteristikama (<https://www.istria-culture.com/kastel-morosini-grimani-i41> [6. srpnja 2021.]).

Slika 3. Tlocrt kaštela Morosini - Grimani

(Regan K. i Nadilo B. (2013.) *Građevinar* 65, str 69. http://casopis-gradjevinar.hr/assets/Uploads/JCE_65_2013_1_67-79_Kasteli.pdf [7. rujna 2021.]).

Na sredini južnog pročelja nalazi se glavni ulaz u kaštel, a ispred ulaza se danas nalazi nasip za ulazak u kaštel. Iznad ulaznog portala isklesan je 1485. grb obitelji Morosini, dok su na sjevernom zidu dvoja manja vrata, a na sjevernoj strani nalazila se i uska traka koja je bila korištena kao vrt (Milovan, 2016., str. 18.).

3.1. Povijesni razvoj kaštela u razdoblju obitelji Castropola

Za vrijeme utemeljenja i potpunog definiranja feudalnih odnosa, najveći dio Istre bio je vlasništvo akvilejskog patrijarha, on je imao pravo dati na korištenje zemljište i pojedine posjede svoji interesnim posjednicima i vazalima. Tako je patrijarh Volochero 1211. dao obitelji Sergijevaca (poznatijih po imenu Castropola) posjed u investituru, gdje je bila i Savičenta. Castropole su bile u Savičenti do kraja 14. stoljeća, a tada stiže obitelj Morosini, dok dio ostaje vezan uz goričke grofove. P. Kandler tvrdi da su Sergijevci ti koji su dali sagraditi kaštel. Zbog toga najranija faza kaštela vrlo vjerojatno pripada vlasništvu i vremenu obitelji Castropola. Na prijelazu iz 13. u 14. stoljeće se Venecija, tada primorsko – trgovačka sila koja je bila na

vrhuncu moći, nalazila na dobrom putu da osvoji veliki dio Istarskog poluotoka. U ratu između Giovannija Enrica (goričkoga grofa) i Pagana della Torrea (akvilejskoga patrijarha), 1330. je opljačkana između ostalih i Savičenta, no nije poznato je li već tada postojala utvrda. U 1332. je Venecija zauzela Pulu i skoro cijelu južnu Istru, a to nikako nije odgovaralo Castropolama. Sljedećih je godina dolazilo do brojnih sukoba Mletačke Republike i Castropola. Obitelj Castropola je potjerana u tamnicu, a zatim su potjerani sa svojih posjeda unutar Istre. God. 1368., nakon intervencije Morosinijevih, mletačko je Veliko vijeće dozvolilo Castropolama da borave u Istri na području njihovih bivših posjeda, a među njima je i Savičenta. Zbog toga su Castropole morale tada imati neku vrstu prebivališta u Savičenti ili su upravo tada počeli graditi svoje rezidencije. Za sada nema pouzdanih materijalnih ostataka koji bi mogli ukazati na točan obuhvat te rezidencije. Pretpostavlja se da je to bila samostalna, utvrđena građevina, zidana od pravilnih kamenih blokova, poput romaničkih donjona tijekom 13.-14. stoljeća. To je bila samostalna palača sa ukošenim prizemljem, na sjevernoj je strani imala mali ulaz u prizemlju, dok se do gornje etaže dolazilo pomoću pomičnih ljestava. Za sada još nema podataka koji tvrde da su postojali obodni zidovi. Dakle, razdoblje Castropola u povijesnom razvoju Kaštela u Savičenti smatra se od 13. do 15. stoljeća (Vučić, 2016., str. 112. – 115.).

3.2. Povijesni razvoj kaštela u razdoblju obitelji Morosini

Prva faza povijesnog razvoja kaštela u razdoblju obitelji Morosini traje od 1384. do 1485. Porečki biskup je 1384. dao dio feudalne investiture mletačkom plemiću Andreu Morosiniju, odnosno njegovim sinovima Giacomu i Leonardu. Prema toj darovnici je predmet investiture mjesto, odnosno tada selo Savičenta, time se vjerojatno željela istaknuti kvaliteta posjeda Savičente kao poljoprivrednog imanja. Nije poznato jesu li onda Morosini već zatekli sagrađenu utvrdu-kaštel jer ona nije spomenuta u darovnici. Nadalje, nije poznato što se točno dogodilo s vlasništvom akvilejskog patrijarha, ali se 1385. pojavljuje Ugon Devinski kao vlasnik polovice investiture Savičente. No, već 1388. on svoju polovicu mijenja s braćom Crottenfeld (Krottenford) za kaštel Kršan. Za vrijeme rata između akvilejskog patrijarha i Venecije 1420. Venecija je okupirala preostale patrijarhove teritorije u Istri, a pri tome je bila razrušena Savičenta. Mletački senat je 1444. zabranio ulazak svim podanicima kapetana Savičente, Pazina i Pićna u mletački dio Istre. Morosini i dalje gospodare

polovicom feudalnog prava, dok za drugu nije poznato tko je uživa. C. De Franceschi misli da je 1470. postojala feudalna jurisdikacija V. Ramperta nad tom drugom polovicom posjeda te tvrdi da je tada u Savičenti postojao kaštel, ali mjesto još onda nije pod vlasništvom Mletačke Republike (Vučić, 2016., str. 115. – 117.).

Druga faza povijesnog razvoja kaštela u razdoblju obitelji Morosini traje od 1385. do 1560. Morosini su bili bitan faktor kao feudalni posjednici za vrijeme ustroja venecijanske politike, dali su promijeniti ili sagraditi postojeću arhitektonsku strukturu utvrde. Novo, veličanstveno renesansno zdanje trebalo je poslužiti da se osigura (granično) područje središnje Istre i da se unutra čuvaju proizvodi velikog feudalnog posjeda. Kako je u nadvratniku portala uklesano, cijelu intervenciju moguće je datirati u 1485. Novi obodni zidovi postavljeni su uz južni rub vrtače (danas se naziva „Žlinja“) i obuhvatili su stariju utvrđenu plaču u jednu skladnu cjelinu.

Dimenzije kaštela su u odnosu na naselje tada bile gotovo nevjerojatne, a moguće je izgled kaštela skoro u cijelosti rekonstruirati i opisati. Sjeverozapadni toranj je kontrolirao sjeverni i zapadni zid, većeg je promjera od sjeveroistočnog jer je imao pregled nad glavnom komunikacijom (ulicom) kroz naselje i pregledno se vidio pristup mjestu. Prizemlje je ukošeno, a zadnja etaža je otvorena terasa s kruništem koje je pretvoreno u pravokutne otvore koji su povezani vijencem. Sjeveroistočni toranj ima ukošen zid u prizemlju, a završava s pravokutnim otvorima i vijencem. Jugoistočni toranj ima trapezoidan, skoro kvadratni tlocrt, u takvom se tornju prepoznaje srednjovjekovna tradicija i on je simbol feudalnog gospodara. Postavljen je na zaštićenu stranu kaštela koja gleda prema naselju jer s te strane nisu predviđeni napadi topništvom. Fortifikacijski izgled je dan s pomoću ukošenog prizemlja, uskih rupa za strijele i kruništa. Na jugozapadni brid kule su postavljene dvije isklesane kamene glave.

Svi obodni zidovi imali su završetak s kruništem po cijeloj dužini. Na sjevernom zidu, u ukošenom su prizemlju postavljena mala vrata koja vode u dvorište, ona su namijenjena samo pješacima kako bi bila onemogućena opasnost od napada. Glavni ulaz kaštela je smješten uz samu palaču, uzdignut je u odnosu na teren te se ulazilo preko drvenog mosta koji je bio podizni. Nije poznato kako je točno izgledao kaštel iznutra nakon obnove 1485. Uz obodne zidove s unutarnje strane nadograđene su i zgrade koje su poslužile kao smještaj vojnicima ili pak kao spremišta i štale. Glavno stubište koje vodi ka ulazu u palaču kaštela bilo je pomaknuto prema palači, više nego što je to današnje barokno stubište. Na drugom katu se nalazio stan kapetana,

time je kapetan mogao kontrolirati i braniti sam ulaz u palaču. Ova obnova kaštela će ubrzo inicirati značajne promjene u organizaciji cijelog naselja.

Od 1517. vjerojatno je Pietro Morosini već bio gospodar, 1520. je podario statut Savičenti, a 1524. je papa donio presudu da je Pietro Morosini gospodar Savičente. Njega je 1529. naslijedila njegova udovica koja se zvala Morosina Morosini. No, nakon što je dobio potvrdu da je apsolutni vladar Savičente, Pietro Morosini je nastavio transformirati neorganizirano selo u planirano mjesto. Kaštel je postao jezgra organiziranog prostora, također je središte za feudalni posjed i oko njega se formira novo naselje. Pretpostavlja se da je kaštel bio odrednica po kojoj se uvjetovalo dimenzije nekih elemenata naselja, trga, blokova i ulica u renesansnoj Savičenti, pa su svi ti elementi vjerojatno planski postavljeni u naselju.

Za to se razdoblje moglo reći da je „zlatno doba“ Savičente. Kada je završio rat između Cambraiske lige i Venecije, potpisan je mir između Mlečanina Ferdinanda I. i Karla V., a granica između Pazinske knežije i Mletačke Republike prolazi između Savičente i Žminja. Posjed Savičente 1535. formalno je postao dio Mletačke Republike i ostao je vlasništvo obitelji Morosini (Vučić, 2016., str. 117. – 126.).

3.3. Povijesni razvoj kaštela u razdoblju obitelji Grimani

Papa Klement VII. nagodbom iz 1524. odlučio je da za slučaj ako ne bude muških nasljednika, onda posjed Savičente može prijeći u neku novu plemićku kuću kao miraz. To se i dogodilo, pa su Angela i Morosina udajom za Grimanije, Almorà i Marina 1560., donijele u novu obitelj posjed u Istri kao miraz. Grimani su tada zatekli već završen i potpuno formiran kaštel, no 1586. Došlo je do požara, a obnovljen je 1589. od strane Marina Grimanija. On je kao investitor tražio projektanta adaptacije među najboljim graditeljima Venecije u tom razdoblju s obzirom na njegovu moć i status. Glavno je pročelje interpretirano kroz suzdržanu raskoš, neki prozori su obrađeni u rustikalnom stilu. Četvrti kat palače ima postavljen balkon gdje se nalazi i veliki salon s izlaskom kroz dvojna vrata koja imaju polukružne nadvoje povezane s ravnim profiliranim vijencem. Palača završava profiliranim vijencem koji se nalaze na konzolama i krovu. Na krovu je napravljen žlijeb koji odvodi kišnicu u izljev oblika isklesane ljudske glave. U obnovi je uklonjen konzolno istaknuće koje se nalazio iznad ulaza, a u zamjenu za njega postavljen je prozor s pogledom na trg. Ispod

prozora stavljena je ploča koja ima natpis o obnovi te je iznad prozora postavljen grb obitelji Morosini – Grimani.

Ubrzo je Marino Grimani postao mletački dužd pa je brigu za Savičentu preuzeo najvjerojatnije njegov brat Almorò. Početkom 17. st. drugi veliki rat Austrije i Venecije doveo je Savičentu u poziciju za koju se stoljećima pripremala. U tom ratu je kaštel postao jedna od važnijih utvrda vojske Mlečana. God. 1615. u ratu je spaljeno selo Savičenta, a kaštel je postao smještaj za plaćeničku vojsku i u mjesto je doveden i brodski top. Kaštel je postao glavni stožer za napade na neprijatelja pa je moguće da je sjeverni zid dograđen zbog rata početkom 17. st. kako bi se stvorio podzid. God. 1728. obnovljeno je stubište koje vodi u palaču, stubište je istaknuto veličinom i u baroknom je stilu. Vjerojatno je tada promijenjen i način ulaza u kaštel, zemljane rampe su zamijenile drvene rampe, te su postavljene uz kosi zid, dok je centralna rampa vodila direktno na ulaz s trga.

Nakon što je propala mletačka država 1797., Grimani ostaju samo formalni gospodari Savičente. No, prije potpune propasti feudalnog sustava prodali su kaštel zajedno s okolnim zemljištem oko 1840. porečkom biskupu, samim time kaštel onda više nije naseljen (Vučić, 2016., str. 127. – 133.).

3.4. Obnova kaštela

Početkom 20. stoljeća je austrijska vlada s pomoću Centralne komisije koja se brine za očuvanje spomenika Istre i pomoću njezinog povjerenika Antonija Gnirsa počela sa zaštitom i obnovom spomenika u Istri. Antonio Gnirs je 1907. počeo obnavljati djelomično i kaštel u Savičenti, te je napisao izvješće za sve izvedene radove u njegovom članku 1915.

Kaštel je i dalje vlasništvo porečkog biskupa, ali je napušten do 1932., kada je izbio požar u zgradi općine. Iste godine je općina kupila kaštel od biskupa te su započeti radovi na kaštelu. Projektom je izmijenjena unutrašnjost palače i sjeverno krilo kaštela, a pritom su uništeni svi elementi do tada postojećeg interijera kaštela. Preuređenje se kretalo uglavnom u unutrašnjosti zgrada.

Na kraju Drugog svjetskog rata kaštel je ponovno bio zapaljen i propušten propadanju. God. 1975. postavljeno je novo krovište na palaču i na jugoistočni toranj

te je srušen spoj dviju glavnih zgrada. Unutrašnjost palače je devastirana, stubišta i podesti su uglavnom slomljeni i odneseni, na sjeveru su ostali na pola devastirani vanjski zidovi, a jako puno dijelova je jednostavno nestalo (Vučić, 2016., str. 134. – 138.).

Kaštel je nakon spaljivanja u Drugom svjetskom ratu ostavljen trunuti, prepušten je sam sebi, bio je nezaštićen desetljećima i samim time bio je na udaru svih ostalih devastacija. U posljednja dva desetljeća se počeo obnavljati, sustavno uz pomoć potpore Ministarstva kulture RH, Regije Veneto i Istarske županije. God. 2008. krenula je statička sanacija aneksa palače te se tada počelo razmišljati o tome da se kaštelu dade i neka namjena. Brzo nakon toga izrađen je krov i međukatne konstrukcije koje su spasile sam Aneks od urušavanja. Uz pomoć projekta Revitas obnovila se kvadratna kula, prizemlje aneksa i stubište na južnom zidu i time se prvi put dala neka funkcija kaštelu nakon spaljivanja. Također je omogućen pristup svim zidinama i kuli te je izgrađen i most. Najvažniji i posljednji projekt je integrirani razvojni program naziva „KulTERRA“ u vrijednosti od 22.594.777,13 kn, od toga je 85% iznosa osigurano s pomoću bespovratnih sredstava Europske unije. S pomoću ovog projekta stavljeno je u funkciju pet etaža palače, a svaka etaža je namijenjena za određenu aktivnost: galerija, kongresni centar, multimedijalna izložba, degustacijsko-prodajni prostor, sala za vjenčanja, dok se na vrhu nalazi Kapetanova soba, a duž cijele palače proteže se Zbirka starog oružja obitelji Ferlin. Projekt obnove kaštela započeo je krajem 2016., a završio je službeno 1. srpnja 2020 (<https://www.grimanicastle.com/obnova-kastela> [6. srpnja 2021.]).

4. Gradski trg i loža

Savičenta ima veliki gradski trg koji ima pučki naziv Placa, trg krasi sačuvani renesansni izgled sa skladnim arhitektonskim proporcijama i jednostavnošću. Ima tlocrt u obliku trapeza, a u samom središtu nalazi se cisterna (šterna) koja je izgrađena 1808. od kamena. Trg je okružen svim važnijim zgradama Savičente (slika 4); na sjevernoj strani opasan je kaštelom Morosini-Grimani, s istočne strane nalazi se župna crkva Marijina Navještenja, na jugu se nalazi niz renesansnih kuća jednokatnica koje krasi renesansni prozori i gradska loža, dok se na zapadu također nalazi niz jednokatnica. Nizovi tih kuća odgovaraju oblicima zgrada u pučkim četvrtima u Veneciji s kraja 15. i 16. st., gotovo u detalje. Te građevine su funkcionalne i jednostavne, a monumentalnost im daju renesansne monofore u

polukružnom obliku koje su simetrično postavljene. Istočno postavljena župna crkva datira s kraja 15. stoljeća, a dovršena je vjerojatno 1529. Pročelje crkve koje gleda na trg je pojednostavljeno, ali ima trolisni završetak kakav je također moguće pronaći u Veneciji; također pročelje sadrži i grb obitelji Morosini. Gradska loža koja datira iz 18. stoljeća nalazi se na južnoj strani trga, ima otvoreni trijem i šest arkada koje krase elegantni lukovi (slika 5). Loža ima jedan ulaz koji se otvara prema ulici, on ne gleda prema trgu, dok drugi ulaz vodi na gradski trg (<http://tz-svetvincenat.hr/placa/> [3. srpnja 2021.]).

Slika 4. Gradski trg (<https://www.istria-culture.com/trg-i-zupna-crkva-u-svetvincentu-i90> [7. rujna 2021.]).

Slika 5. Gradska loža (<https://www.glasistre.hr/istra/zasticene-renesansne-jezgre-opcine-svetvincenat-nastavak-valorizacije-kulturne-jezgre-svetvincenta-eu-sredstvima-648082> [7. rujna 2021.]).

Gradski trg u Savičenti napravljen je kako bi kaštel imao komad prostora koji nije izgrađen, da bi mogli imati bolju preglednost i mogućnost obrane od strane naselja, ako dođe do napada. S južne strane bila je manja vjerojatnost napada, ali svejedno su se osigurali u slučaju napada. Ulica zapadno od kaštela, uz trg, bila je glavna komunikacija, također su bila postavljena gradska vrata koja su provjeravala tko ulazi na glavni trg. U formiranju trga, veliku ulogu je imao i kaštel jer su prema njemu izrađeni omjeri za postavljanje trga. Također su i za oblik, tlocrt i položaj lože zaslužne veličine i omjeri kaštela koji je bio najstariji element novoformiranog naselja (Vučić, 1999., str. 110.).

Na Placi su nekad Mlečani, Austrijanci, Francuzi, Talijani i dr. isticali svoja znamenja, pritom zasjenjujući puk svojom moći, tu su vladali i odlazili, pritom ostavljajući tragove u kamenu, razne stilove u građevinama, kao i uspomene i ožiljke na slavenskoj, težačkoj, hrvatskoj duši. U prošlom stoljeću se na Placi dijelio Dobrilin molitvenik naziva „Otče budi volja tvoja“. Pripovijeda se i da su nekad žitelji komuna Savičente na izborima u ono doba izlazili na jedna vrata lože ako su svojim glasom podržali neki prijedlog ili na druga vrata ako se nisu slagali s prijedlogom lokalnih vlasti (Milovan, 1991., str. 54. – 55.).

Gradski trg Savičente predstavlja najbolji cjeloviti primjer planiranog renesansnog urbanizma unutar Hrvatske. Poseban značaj u toj cjelini pridaju jedinstveno oblikovani svi isklesani arhitektonski detalji na kaštelu, crkvi, loži i kućama (<http://tz-svetvincenat.hr/placa/> [3. srpnja 2021.]).

5. Crkve

U nekadašnjim vremenima je Katolička crkva imala puno veći utjecaj na društvo, crkva je imala u vlasništvu brojne posjede, a mnogi ljudi bili su i materijalno ovisni o crkvi. Crkva je također sudjelovala i u svjetovnoj vlasti, a osim toga je strogo pazila i na moralni život vjernika. U Istri su skoro svi bili katolici, pa se može kroz crkvene dokumente vrlo dobro pratiti život jedne župe. Crkve su imale stroge propise za čuvanje arhivskoga gradiva pa se zapravo često događa da je crkveno arhivsko gradivo bolje sačuvano od onoga organizacija i svjetovnih vlasti (Jelinić, 1999., str. 34.).

Župa Svetvinčenat u prošlosti je imala seoski kapital, tri kanonika, a od njih je jedan bio župnik. U 19. stoljeću je postojao samo jedan župnik, a župa kapelana ima povremeno. Vjerski život i vjersko stanje slično je kao i u susjednim župama, glavna oznaka njihove religioznosti je tradicija, običaj je da se svi krste i krizmaju, obavezno se svi crkveno pokopaju, a najvećim dijelom i crkveno vjenčaju tijekom 19. stoljeća. Bilo je i praznovjerja, odnosno ljudi su vjerovali u vještice i vukodlake i te su se priče stoljećima prenosile, no polako su ipak slabile. Novozaređeni svećenik Facchinetti je došao 1831. u Župu Svetvinčenat, zapisao je da župa baš nije bila na dobrom glasu, navodno je dolazilo među župljanima do nesloge, javne sablazni, osvete, rastava i konkubinata. No mladi župnik je zavolio narod Savičente i radije je isticao njihove pozitivne strane i ponašanje župljana, dok ono negativno skoro niti nije spominjao u svojim zapisima. Facchinetti opisuje svoje župljane kao gostoljubive, velikodušne, iskrene, velike vjernike i kao radišne ljude (Milovan, 1998., str. 151. – 155.).

Na ovome području je upravo Savičenta jedna od najstarijih župa. Tu je najvjerojatnije u 11. i 12. stoljeću bila benediktinska opatija, no smatra se da je prestala postojati 1314. God. 1639. župa u Savičenti je brojila 1000 ljudi, broj je stalno bio u porastu do 1945., kada je bilo 3382 stanovnika. Kasnije je broj ljudi padao, 1957. župa ima 2815 stanovnika, a danas je ispod 2000. Savičenta ima pet crkava koje su danas dobro sačuvane, a izgrađene su u razdoblju od 12. do 16. stoljeća (Milovan, 2016., str. 35.).

5.1. Crkva sv. Vincencija (Vinka)

Ime mjesta Svetvinčenat, Savičenta, Sveti Vinčenat i San Vincenti proizašlo je iz imena zaštitnika tog mjesta i Župe svetog Vincencija. Za vrijeme vladavine cara Dioklecijana, koji je bio veliki progonitelj kršćana, đakon Vincencije je, ne želeći se odreći Krista, podnio mučeničku smrt. Tako je crkva posvećena prvokršćanskom mučeniku đakonu Vincenciju, koji je bio iz Zaragoze u Španjolskoj. Mjesto Savičenta nastalo je oko opatijske starodrevne crkve sv. Vincencija te su na prostoru gdje je danas groblje benediktinci sagradili samostan i crkvu, uz svoje glasovito geslo „Ora et labora“, što znači moli i radi te time privukli nove naseljenike. To su bili sami počeci nastajanja mjesta. Iz prijelaza 8. u 9. stoljeće utemeljena je opatija, a statut župe je dobila u 12. stoljeću (<https://www.zupasvetvincenat.hr/zupa/povijest-zupe-svetvincenat> [7. srpnja 2021.]).

Iako se nalazi u okolici Pule, Savičenta je u srednjem vijeku bio pod vlašću Porečke biskupije. Nekada je na tom mjestu gdje je sada crkva bio benediktinski samostan. Godine 1178. poznati papa Aleksandar III. potvrdio je crkvu sv. Vinka Porečkom biskupu. Savičenta, odnosno okrug opatije svetog Vincenta, spominje se u najznačajnijem istarskom dokumentu (Istarski razvod) koji svjedoči o razvoju srednjovjekovnog naselja oko samostana. Crkva je promijenila razne vlasnike, sve do 1523. kada je postala posjed mletačke obitelji Morosini, kada je stekla današnji renesansni izgled (slika 6). Danas je ta crkva jedini ostatak samostana koji je postojao 1314. Vrlo je zanimljiva s arhitektonskog gledišta, kao jednobrodna crkva s tri učajurene apside (Bistrović, 2011., str. 204.).

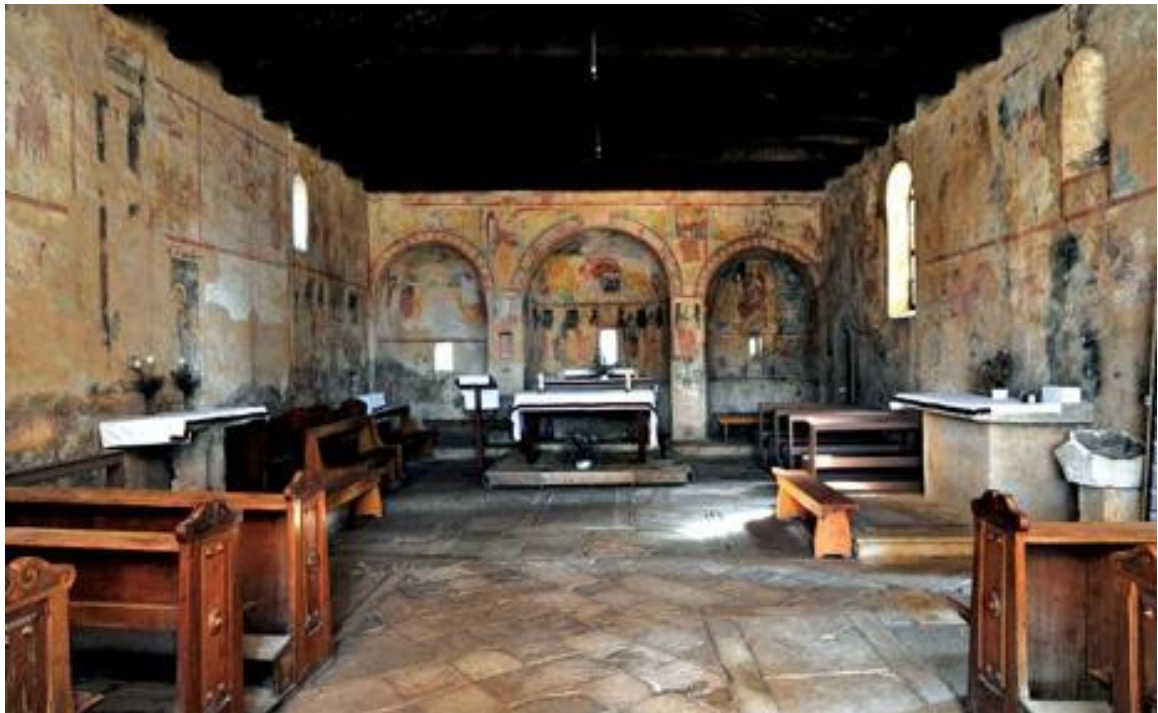

Slika 6. Crkva Sv. Vincencija/ Vincenta

(<https://www.istra.hr/hr/doziviljaji/kultura/istarske-freske/1185> [7. rujna 2021.]).

Freske u crkvi Sv. Vincenta prikazuju biblijske prizore: Žrtva Abelova, Pohođenje, Raspeće, Posljednji sud, Navještenje,... također prikazuje scene života Sv. Vincenta i scene života drugih svetaca, kao i kalendarske prikaze radova po mjesecima (slika 7). Majstor koji ih je većinom radio je Ognobenus iz Trevisa, one predstavljaju najopsežniji ciklus romaničkih fresaka u Istri, a slikane su pod utjecajem Bizanta (http://www.heartofistria.com/fileadmin/documents/brosure/freskeHR_ITL.pdf [19. srpnja 2021.]).

Freske su napravljene u tri sloja, najstariji sloj fresaka se jedva nazire u tragovima isprane boje koja je izbledila. Drugi sloj je najznačajniji, on potječe iz kraja 13. stoljeća, a natpis ispod prozora južne apside svjedoči o tome da ga je izradio majstor Ognobenus iz Trevisa. Treći sloj datira se u drugu polovicu 14. stoljeća i prikazuje dvije slike apostola koje su obnovljene te djelomično očuvanu oltarnu sliku na sjevernom zidu koja prikazuje lik svete i donatora. Na bočnim je zidovima Ognobenus prikazao mučeništvo svetog Valerija i Vinka, kao i prizore Kristovog života. Apside prikazuju Kristovo rođenje, Maiestas Domini i Maiestas Virginis. Prošireni trijumfalni luk predstavlja Navještenje i Žrtvu Abela i Kaina. Ikonografski zanimljiv, u isto vrijeme i najstariji kalendar koji ima alegorijske prikaze radova po mjesecima također se nalazi na zidovima. Freske su u lošem stanju i teško ih je čitati, najviše zbog vlage u zidu koja ih prožima (Bistrović, 2011., str. 204.).

Slika 7. Freske u crkvi Sv. Vincencija (<http://revitas.org/hr/turisticki-itinerari/freske/zminj-svetvincenat,12/sv-vincent,34.html> [7. rujna 2021.]).

Unutar crkve se štovao star kip koji je predstavlja Majku Božju Karmelsku, također se nosio u procesijama. U župi se do polovice 20. stoljeća štovao blagdan Gospe Karmelske, uz zapovjedni blagdan Sv. Vincencija. Uz pročelje crkve su svećenici Pulske i Porečke biskupije za 40. obljetnicu (24. kolovoza 1987.) mučeničke smrti blaženog Miroslava Bulešića postavili nadgrobnu ploču, a u grobnici je njegovo tijelo

ležalo od 1958. do 2003. Oko crkve se oduvijek nalazilo župno groblje, koje danas lijepo izgleda, prošireno, s visokim čempresima i ograđenim zidom. U crkvi se danas vrši bogoslužje prigodom pokopa i na Dušni dan (Milovan, 2016., str. 35.).

5.2. Crkva sv. Katarine

Crkva sv. Katarine Aleksandrijske smještena je na istočnom izlazu iz Savičente (slika 8). Bogoslužje u crkvi vrši se na blagdan sv. Katarine 25. studenoga. Crkva predstavlja dobar primjer romaničke pučke umjetnosti sa šiljastim bačvastim svodom u Istri. Potječe iz 14. stoljeća, pročelje crkve ima preslicu s jednim oknom, a na oltaru se nalazi drveni kip svete, koji je izradio pučki majstor u 14. stoljeću. Unutrašnji zidovi crkve oslikani su freskama početkom 15. stoljeća, a one sadrže prikaze Navještenja Marijinog, Skidanje Isusa s križa, razne likove svetaca i prikaze života mučenice Katarine. Na freskama ima i nekoliko glagoljskih grafita iz 16. stoljeća, što pridaje još veći značaj samoj crkvi (Milovan, 2016., str. 44. – 45.). Freske su raspoređene duž zapadnog, sjevernog i južnog zida kapele, one predstavljaju ciklus koji je posvećen legendi o svetici Katarini. Nastale su pod utjecajem talijanskog, odnosno venecijanskog slikarstva u 15. stoljeću (Istarska županija, 2006., str. 62.). Središnji dio južnog zida u crkvi prikazuje scene njezinih zaruka, Marija sjedi s Kristom u krilu na prijestolju bez naslona, a iza njih drže zastore tri anđela (slika 9). Sv. Katarina prema legendi pruža ruku Kristu, kako bi joj stavio zaručnički prsten na prst, što simbolizira mistične zaruke (Bistrović, 2011., str. 204.). Na oltarnom prostoru se nalaze zidne slike iz 15. stoljeća, a crkva je obnovljena 1969. (<http://svetvincenat.hr/wp-content/uploads/2014/07/STRATE%C5%A0KI-RAZVOJNI-PROGRAM-OP%C4%86INE-SVETVIN%C4%8CENAT-2014-2020.pdf> [20. srpnja 2021.]

Slika 8. Crkva sv. Katarine (<https://www.istria-culture.com/crkva-sv-katarine-u-svetvincentu-i25> [7. rujna 2021.]).

Slika 9. Unutrašnjost (freske) crkve sv. Katarine (<https://www.istrapedia.hr/en/natuknice/1581/freske-u-svetvincentu-savicenti> [7. rujna 2021.]).

5.3. Crkva sv. Antuna Opata

Crkva se nalazi blizu trga u Savičenti, datira iz 14. stoljeća i izražava osebujnu ljepotu pučke gotičke arhitekture iz 15. stoljeća po svojim obilježjima. Tlocrt je nepravilnog oblika s preslicom koja ima jedno okno, također ima suženu i nadsvođenu apsidu. Zidana je s pravilnim i lijepo klesanim tesancima koji su bili jednake visine i nizani su u pravilnim redovima (slika 10). Na pročelju se nalaze vrata i dva prozora, a iznad vrata se nalazi jedan otvor monolitne tranzene. U unutrašnjosti se nalazi gotički kameni kip zaštitnika crkve sv. Antuna. U crkvi se bogoslužje obavlja 17. siječnja na blagdan sv. Antuna (Milovan, 2016., str. 45.).

Slika 10. Crkva sv. Antuna Opata

([https://blog.dnevnik.hr/viatrix/2019/09/1632253848/svetvincenat-renesansni-grad-u-srcu-istre.html#gallery\[1567527145\]/0/](https://blog.dnevnik.hr/viatrix/2019/09/1632253848/svetvincenat-renesansni-grad-u-srcu-istre.html#gallery[1567527145]/0/) [7. rujna 2021.]).

5.4. Crkva sv. Roka

Ova se crkva nalazi na sjeveroistoku Savičente, što je nekada bilo izvan gradskog naselja, a potječe iz 1622. Sagrađena je po narudžbi koju je napravila Bratovština bičevalaca sv. Roka. Vrlo je zanimljiva njezina arhitektura jer nastavlja tip crkve istarske srednjovjekovne arhitekture, a na pročelju se nalazi preslica s dva okna (slika 11). U unutrašnjosti crkve postoji slika na bočnom oltaru, nastala u 18. stoljeću, restaurirana i odnesena u župnu crkvu, a prikazuje svece i Presveto Trojstvo, no venecijanski slikar je nepoznat. Na glavnom oltaru se nalazi kip sv. Roka napravljen od drva. Crkva je u potpunosti obnovljena 1912., tada je uklonjena i lopica koja je bila ispred crkve, a na njezinome mjestu ostao je ogradni zid koji je također uklonjen 1970-ih. Zadnja obnova je bila 1988. Jednom godišnje u crkvi se održava sv. Misa na blagdan sv. Roka 16. kolovoza (Milovan, 2016., str. 45.).

Slika 11. Crkva sv. Roka (slika autorice)

5.5. Crkva Navještenja Blažene Djevice Marije

Nije poznato točno vrijeme izgradnje crkve, niti početka niti završetka, kao ni vrijeme kada je posvećena Gospinu navještenju. Datacija gradnje crkve smješta se na kraj 15. ili na početak 16. stoljeća. Sigurno je da u 16. stoljeću postoji stolna crkva, izgrađena početkom 16. st. Budući da se Savičenta nalazila na granici između Venecije i Austrije, za vrijeme rata koji je počeo 1508., a završavao od 1516. do 1525., vjerojatno je da je gradnja započela nakon njegovoga završetka. U to je vrijeme gospodar bio Pietro Morosini, a slova na pročelnim pilastrima crkve P i M odgovaraju njegovim inicijalima. Dakle, on je naručitelj gradnje crkve, a vjerojatno i ostalih zgrada na samom trgu. On je gospodar Savičente do 1529., tada ga nasljeđuje njegova udovica Morosina. Zato se može zaključiti da je gradnja zasigurno počela prije 1529. Morosinijevi su vodili sporove oko vlasničkog i feudalnog prava Savičente od 1517. do 1524. s porečkim biskupom, no u papinskoj nagodbi 1524. se ne spominje crkva. Dakle, vjerojatno su tek nakon formalne potvrde da su Morosinijevi vlasnici Savičente 1524. počeli graditi objekte, uključujući i crkvu. Crkva je vjerojatno izgrađena 1555., a završena u konačnici malo kasnije.

Crkva je sagrađena istočno od trga, što je ujedno i najuža stranica trga, a sama crkva zajedno s kućom jednokatnicom koja je izgrađena u istom razdoblju zatvara trg s te strane u potpunosti. Lijepo kameno pročelje crkve okrenuto je prema trgu, dok su ostale tri strane okružene zgradama jednokatnicama. Crkva ima duguljasti pravokutni tlocrt i jednobrodna je građevina, na istočnom kraju se nalazi izduženo svetište s polukružnim završetkom. Krov je dvostrešni i napravljen od kupa kanalice. Na sjeveru, gdje se spajaju apsida i lađa, dograđen je zvonik koji se diže iznad krova crkve. Južno od apside nalazi se sakristija, ona je povezana s dozidanim prostorijama uz južni zid, a danas one služe kao spremište. Na sjevernom pročelju je pomoćni ulaz koji vodi u crkvenu lađu, dok drugi pomoćni ulaz vodi u pomoćnu prostoriju svetišta i kroz prizemlje zvonika u crkvu. Sporedna pročelja vjerojatno su izvorno ožbukana kao što je to i danas. Na bočne zidove jednobrodnog prostora su postavljena po tri prozora izduženog oblika, visokog parapeta i polukružnog nadvoja. Na zapadnome zidu nalaze se još dva jednaka prozora, a s unutarnje strane tog ulaznog zida dograđeno je pjevalište s orguljama. Crkvena lađa ima četiri velika oltara, dva su renesansna bliža trijumfalnom luku, a druga dva su barokna, bliža glavnom portalu. Na lijevoj strani od trijumfalnog luka nalazi se zanimljiv kameni oltar koji ima uklesan 1555. godinu. Ravni strop lađe izvorno je bio drven, danas ima

elipsoidne štukature i fresku s novijim datumom. Svod svetišta bio je izvorno u prednjem dijelu obložen s drvenim kasetama, ali danas više nema takve drvene obloge, nego je svod ožbukani i obojen. U svetištu su postavljena drvena sjedala, a na dnu apside nalazi se barokni veliki kameni oltar iz kraja 17. stoljeća. Drveni stropovi su vjerojatno podrijetlom srodni drvenim originalnim vratima ulaznog portala. Vratnice koje su original glavnog portala bile su od drva pa se danas čuvaju u spremištu crkve, a predstavljaju rad lokalnog majstora drvorezbara. Crkveni zvonik je nadograđen naknadno 1681.

Trodijelno pročelje crkve ne odgovara unutarnjem prostoru koji je jednobrodan, pročelje je kao nalijepljeno na korpus same crkve. Pročelje predstavlja vrhunac provincijalne umjetnosti, no kontrastno njemu, tlocrt je vrlo jednostavan. Ono se gradilo kao scenografija trga te je trebalo biti u suglasju s njim, dok je unutrašnjost dio za sebe. Takav tlocrt izduženog svetišta neobičan je za istarsku renesansu pa je ideja vjerojatno došla s venecijanskog područja. Kako se završila izgradnja kaštela 1485., dalje je provođena ideja da se uredi trg u odgovarajućem omjeru 3:5, koji je proizašao iz odnosa dimenzija u kaštelu, pa se je tako i tlocrt crkve morao uklopiti u novi plan parcelacije mjesta i u proporcionalnu shemu trga, gdje se i sama crkva nalazi. Dodani prostor južno od apside sastoji se od tri prostorije, danas je to sakristija i spremište. Zapadni dio spremišta je zasebna prostorija s nadsvođenim plitkim svodom i obloženim drvenim daskama, a vrata za ulaz u prostoriju su željezna. Iznad nje, na katu, na zidu je ugraviran grafit iz 1660. Sudeći prema prozorima na dijelu koji je dograđen, vezom iz svetišta i zazidanim vratima može se zaključiti kako je dogradnja bila izvorno planirana.

Osim župne crkve u Savičenti, Istra nema više niti jedan primjer trolisnog pročelja čije je izvorište Venecija. Osim na području Venecije, takva pročelja se može naći i duž istočne strane Jadrana, ali u odnosu na ostala pročelja jadranske obale jedino u Savičenti ono djeluje vrlo jednostavno, skoro bez ukrasa. U njemu se očituje podrijetlo Venecije jer glavno pročelje pripada codussijevskom tipu trolisnih pročelja, gdje se pokazuje malo ili skoro ništa dekoracije. Vjerojatno su dimenzije pročelja zadane dimenzijama koje su projektirane za trg. Visina pročelja crkvenog glavnog vijenca odgovara visini strehe jednokatnica s južne strane, a na sjeveru odgovara kruništu kaštela u kojem je on bio 1485. Tako je i zadanim dimenzijama određen raspored crkvenih elemenata na pročelju. Može se pretpostaviti da graditelj nije imao zahtjevan posao s obzirom na to da je podjela jednostavna i nema neke konkretne

napore u projektiranju, osim vrlo konkretnog zadatka. Crkva je prilagođena jednostavnosti sredine i zahtjevima investitora Morosinija, što je i razumljivo s obzirom na to da je izgrađena na privatnom posjedu s privatnim kapitalom, u isto vrijeme kada i ostatak renesansnog kompleksa na području trga. Pročelje je podijeljeno vertikalno na tri podjednaka dijela. Bočne trećine imaju završetak zabata u obliku četvrtine kruga, a srednji dio u obliku polukruga. U bočnim su donjim dijelovima napravljeni visoki uski prozori s nadvojem polukružnog oblika, a u sredini tipični je renesansni portal polukružnih luneta. Jednostavna rozeta kružnog oblika postavljena je neposredno iznad portala na prvoj etaži. Glavni ulaz ima tipični renesansni portal, gdje dva pilastra nose ravni profilirani nadvratnik i luk (slika 12) (Vučić, 1996., str. 337. – 351.).

Slika 12. Crkva Navještenja Blažene Djevice Marije

(<https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/953/svetvincenat-savicenta> [7. rujna 2021.]).

Od renesansnog inventara unutar župne crkve nalaze se oltari, kamena propovjedaonica, korske klupe i vratnice ulaznih vrata. Renesansni kameni oltar se

nalazi lijevo od svetišta uz sjeverni zid, a predstavlja primjer najljepše renesansne plastike Savičente. Iznad menze oltara prikaz je sakralnog interijera, a scena je uokvirena trokutastim monumentalnim timpanom na dva stupa. Kompozicija unutarnjeg križnog tlocrta naglašena je kupolom, dok je u dnu na sredini postavljeno svetohranište. Na oltaru iznad girlandi se proteže niz ptica, a u sferičnim trokutima su likovi anđela s krilima koji drže pehar u ruci. U polukružnoj luneti, iznad edikule stoji lik Boga raskriljenih ruku, a oko njega je mnoštvo manjih anđela. Drveni oltar sv. Antuna nalazi se na desnoj strani trijumfalnog luka, nastao je kasnije, ali je sličan prije navedenome oltaru sv. Križa. Propovjedaonica je trijumfalnog luka uz sjeverni pilastar i ima kvadratni tlocrt. Ogradu čine tri kamene ploče dekorirane grbovima Morosinija i Grimanija na jednoj strani, a na drugoj kula i kartuša (Vučić, 1996., str. 351. – 353.).

6. Kulturno povijesni spomenici Savičente i turizam

Bogata povijest i kulturna nematerijalna i materijalna baština konstantno pridonose razvoju Savičente u središnjoj Istri. Ovo malo središte godišnje posjeti više od 60 tisuća posjetitelja, zajedno sa 70 tisuća noćenja. Glavne znamenitosti Savičente predstavljaju kaštel Morosini - Grimani, crkve i freske u njima, kao i renesansni trg s ložom. Valorizacijom tih znamenitosti i stvaranjem novih sadržaja unutar destinacije se razvija ukupan turistički razvoj, zajedno s razvojem posebnih oblika turizma. Ulaganjem u nove turističke ponude nastoji se razvijati povijesni, kulturni, ruralni i vjerski turizam koji se temelji na autentičnim i tradicijskim elementima lokalnog graditeljstva i na očuvanju kulturne baštine. Također se nastoji razvijati gastro i eno turizam, odmor u prirodi, stvaranje sportskog i planinskog turizma za cijelu godinu, pješačkih i biciklističkih staza, ruta s temom i stvoriti suvremeno opremljene kongresne centre i centre za posjetitelje. Savičenta svoju turističku ponudu oživljava kroz turizam i razne manifestacije koje se uvijek održavaju u povijesnim lokacijama, što je vrlo atraktivno, a samim time se promovira kultura, tradicija, gastronomija i običaji Istre. Na glavnom trgu, Placi, održavaju se razne manifestacije, primjerice, Festival plesa i neverbalnog kazališta, Srednjovjekovni festival, Festival sira, Izbor najbolje koze, Mrkat istrijskega dela (izložba starih istarskih suvenira i zanata), razne predstave, Fešta mladega vina, Fešta od rožica itd. Općina je proširila svoju turističku ponudu i uvela takozvana turistička vjenčanja koja je moguće održati u

jednoj od crkva Savičente (<http://svetvincenat.hr/turizam-na-podrucju-svetvincenta/> [30. srpnja 2021.]).

Najpoznatiji je srednjovjekovni festival koji slikovito prikazuje nekadašnji život i oživljava doba srednjeg vijeka, običaje i kulturu. Program festivala odvija se u kaštelu Morosini – Grimani, na renesansnom trgu s ložom koji dodatno pridodaju osjećaju vraćanja u srednji vijek. Festival traje tri dana, a u njemu sudjeluju brojne osobe kostimirani u plemiće, vitezove, ulične zabavljače, konjanike, streličare, srednjovjekovne dame i slično tome. Neke najatraktivnije točke programa su noćni napad na kaštel, konjički viteški turnir, legenda o vještici Mari, tematske radionice, ceste starih običaja i zanata, mini ZOO s domaćim životinjama, ulični zabavljači, akrobati, mađioničari i gastro show s pripremom srednjovjekovne autentične hrane. Posjetitelji koji žele malo adrenalina mogu sudjelovati u radionicama mačevanja, streličarstva, bacanja sjekira, bodeža i koplja, a mogu i prisustvovati demonstraciji sprava za mučenje, rada katapultu i opsadnih topova i sprava. Festival je prvi put održan 2011., oduševio je mnoge ljude i svake godine broji sve više posjetitelja (<http://svetvincenat.hr/wp-content/uploads/2015/03/srednjovjekovni-festival-2014.pdf> [1. kolovoza 2021.]).

U kaštelu Morosini – Grimani, koji je danas revitaliziran i novoobnovljen dvorac, mogu se pronaći brojne aktivnosti za posjetitelje. U palači kaštela nalazi se degustacijsko – prodajni prostor, u njemu se okupljaju domaći proizvodi lokalnih proizvođača zajedno sa selekcijom vina Udruge Vinistra. Na ovaj način nastoji se prezentirati i podržati domaće proizvođače, uz stavljanje naglaska na najbolje istarske proizvode. U kaštelu se nalazi i galerija koja ima prostor namijenjen raznim izložbama, predstavljanjima i prezentacijama. Jedna od njih je i multimedijalna izložba s pomoću koje se interaktivnim putovanjem kroz vrijeme može upoznati uzbudljiva prošlost Savičente u pratnji osoba koje su ostavile najdublje tragove na lokalnu povijest, a temelji se na interpretaciji i sagledavanju bitnijih povijesnih događaja u društvenom i arhitektonskom razvoju kaštela i Savičente. Na sljedećem katu kaštela nalazi se funkcionalna prostorija u kojoj se održavaju vjenčanja i konferencije, dok se na samom vrhu može razgledati kapetanova soba u kojoj je smješten veći dio Zbirke oružja Ferlin, dok se iz sobe pruža zadivljujući pogled sve do mora. Na taj način je palači vraćena funkcionalnost, a samim uvođenjem raznog

sadržaja Savičenta i njezina kulturna ponuda dostigli su nove razine (<https://www.grimanicastle.com/kastel-danas> [30. srpnja 2021.]).

Zaključak

Savičenta ima bogatu povijest, a samim time i izgrađenu bogatu kulturnu nematerijalnu i materijalnu baštinu. U ovom radu fokus je postavljen na materijalnu baštinu, odnosno kulturno-povijesne spomenike, za koje se može reći da su imali veliku ulogu u stvaranju Savičente kroz povijest. Najvažnija i najviše prepoznatljiva znamenitost Savičente zasigurno je kaštel Morosini – Grimani koji je ujedno simbol na grbu i zastavi Općine Svetvinčenat, što dodatno pokazuje njegovu vrijednost i važnost. Vrlo su vrijedne i freske koje se nalaze u crkvama sv. Vincenta i sv. Katarine, zajedno s glagoljskim zapisima, što pokazuje važne dijelove povijesti i života ljudi koji su koristili te crkve. Sami počeci mjesta se vežu uz 6. Stoljeće, kada su se zajednice počele naseljavati, što pokazuje koliko bogatu povijest mjesto zapravo ima. Veliku ulogu u oblikovanju Savičente imale su obitelji Castropola, Morosini i Grimani, one su zapravo svojim doprinosom „stvorile“ izgled i razmještaj objekata Savičente, što je danas čini posebnom i zanimljivom. U kulturno-povijesnim spomenicima mogu se većinom prepoznati karakteristike renesanse i inspiracija koja je dolazila uglavnom iz Italije, što im daje jedan poseban značaj.

Hipoteza rada je potvrđena, dakle, kulturno-povijesni spomenici Savičente imali su veliki utjecaj na njezino stanje danas, a svakako će i dalje imati utjecaja u razvitku mjesta kao turistički atraktivne destinacije koja se bazira na valorizaciji kulturne i povijesne baštine. Upravo je zbog toga dobro što je kaštel Morosini – Grimani obnovljen nakon toliko dugo godina i napokon ima korisnu svrhu i na taj način pomaže očuvanju kulturnih vrijednosti, ali pridonosi i financijski mjestu. U turističke svrhe je svakako dobro iskorišten kaštel i plac, ali i crkve su dobile svoju turističku svrhu jer je od prošle godine omogućeno održavanje takozvanih turističkih vjenčanja u njima, što također privlači brojne posjetitelje. Tu je bitno ne izostaviti i poznati Srednjovjekovni festival koji je zaista poseban i jedinstven, što ga čini još atraktivnijim jer takvo nešto ne postoji u blizini. Može se zaključiti da je Savičenta na dobrom putu da na najbolji način iskoristi svoje kulturno-povijesne spomenike i na taj način očuva svoju materijalnu i nematerijalnu baštinu.

Literatura

Knjige

1. Bistrović, Ž. (2011.), *Šareni trag istarskih fresaka*. Pula: istarska županija.
2. Milovan, I. (2016.), *Svetvinčenat jučer danas*. Pazin: „Josip Turčinović“ d.o.o. Pazin.

Članak u časopisu

1. Milovan, A. (1991.), Savičentskim krajem. *Jurina i Franina* 47/1991., str. 54.-55.

Publikacije s interneta

1. Istarska županija (2006.), *Istarske freske*. Istra: Heart of Istria.
Dostupno na: http://www.heartofistria.com/fileadmin/documents/brosure/freskeHR_ITL.pdf [19. srpnja 2021.]
2. Institut za poljoprivredu i turizam (2016.), *Strateški razvojni program Općine Svetvinčenat 2014.-2020*. Poreč: Općina Svetvinčenat.
Dostupno na: <http://svetvincenat.hr/wp-content/uploads/2014/07/STRATE%C5%A0KI-RAZVOJNI-PROGRAM-OP%C4%86INE-SVETVIN%C4%8CENAT-2014-2020.pdf> [20. srpnja 2021.]
3. Općina Svetvinčenat (2014.), *Srednjovjekovni festival u Svetvinčentu*. Svetvinčenat: Općina Svetvinčenat.
Dostupno na: <http://svetvincenat.hr/wp-content/uploads/2015/03/srednjovjekovni-festival-2014.pdf> [1. kolovoza 2021.]

Znanstveni i pregledni radovi

1. Ciuffardi, A. (1997.), *Svetvinčenat: kratka povijest*
dostupno na: <file:///C:/Users/jovo/AppData/Local/Temp/4ciuffardi.pdf> [26. lipnja 2021.]
2. Crljenko B. (2000.), *Čitaonska sastavnica preporodnog pokreta Istre i Hrvatska čitaonica u Svetvinčentu*

- Dostupno na: <file:///C:/Users/jovo/AppData/Local/Temp/8crljenko.pdf>
[23. lipnja 2021.]
3. Jelinčić J. (1999.), *Arhivsko gradivo o Svetvinčentu u državnom arhivu u Pazinu, župnom arhivu u Svetvinčentu i u biskupijskom arhivu u Poreču*
Dostupno na: <file:///C:/Users/jovo/AppData/Local/Temp/1jelincic.pdf> [7. srpnja 2021.]
 4. Milovan I. (1998.), *Vjersko i moralno stanje župe Svetvinčenta u 19. stoljeću*
Dostupno na: <file:///C:/Users/jovo/AppData/Local/Temp/7milovan.pdf> [7. srpnja 2021.]
 5. Vučić, Šneperger B. (1996.), *Crkva sv. Marijina navještenja u Svetvinčentu*
Dostupno na:
file:///C:/Users/jovo/AppData/Local/Temp/bvsneperger_crkva_sv_marijina_navjestenja-1.pdf [23. lipnja 2021.]
 6. Vučić B. (1999.), *Kaštel u Svetvinčentu*
Dostupno na: <file:///C:/Users/jovo/AppData/Local/Temp/6vucic-1.pdf> [29. lipnja 2021.]

Mrežne stranice

1. Istria Culture: Kaštel Morosini – Grimani
Dostupno na: <https://www.istria-culture.com/kastel-morosini-grimani-i41>
[6. srpnja 2021.]
2. Kaštel Morosini – Grimani: *Obnova kaštela*
Dostupno na: <https://www.grimanicastle.com/obnova-kastela> [6. srpnja 2021.]
3. Kaštel Morosini – Grimani: *Kaštel danas*
dostupno na: <https://www.grimanicastle.com/kastel-danas> [30. srpnja 2021.]
4. Turistička zajednica Općine Svetvinčenat: *O mjestu*
Dostupno na: <http://tz-svetvincenat.hr/svetvincenat/> [23. lipnja 2021.]
5. Turistička zajednica općine Svetvinčenat: *Placa*
Dostupno na: <http://tz-svetvincenat.hr/placa/> [3. srpnja 2021.]

6. Turistička zajednica Općine Svetvinčenat: *Povijest*
Dostupno na: <http://tz-svetvincenat.hr/svetvincenat-povijest/> [25. lipnja 2021.]
7. Turistička zajednica Općine Svetvinčenat: *Turizam na području Svetvinčenta*
Dostupno na: <http://svetvincenat.hr/turizam-na-podrucju-svetvincenta/> [30. srpnja 2021.]
8. Općina Svetvinčenat (2013) *Službene novine Općine Svetvinčenat*
Dostupno na: <http://svetvincenat.hr/wp-content/uploads/2014/07/Slu%C5%BEbene-novine-Op%C4%87ine-Svetvin%C4%8Denat-br.-2-2013.pdf> [23. lipnja 2021.]
9. Regan K. i Nadilo B. (2013.), Istarski kašteli naselja jugoistočne središnje istre i Labinštine. *Građevinar*, 65, 1/2013., str. 67.-79.
Dostupno na: http://casopis-gradjevinar.hr/assets/Uploads/JCE_65_2013_1_67-79_Kasteli.pdf [7. rujna 2021.]
10. Župa Svetvinčenat: *Povijest*
Dostupno na: <https://www.zupasvetvincenat.hr/zupa/povijest-zupe-svetvincenat> [7. srpnja 2021.]

Popis priloga

Slika 1. Grb Općine Svetvinčenat

Izvor: <http://svetvincenat.hr/wp-content/uploads/2017/06/Grb-op%C4%87ine.jpg> [7. rujna 2021.]

Slika 2. Sjeverni obrambeni plašt kaštela Morosini - Grimani

Izvor: https://www.istra.hr/uploads/imgcache/article-medium/articles/svetvincenat_kastel-morosini-grimani.jpg [7. rujna 2021.]

Slika 3. Tlocrt kaštela Morosini – Grimani

Izvor: Regan K. i Nadilo B. (2013.), *Grđevinar*, 65, 1/2013., str. 69.

Dostupno na: http://casopis-gradjevinar.hr/assets/Uploads/JCE_65_2013_1_67-79_Kasteli.pdf [7. rujna 2021.]

Slika 4. Gradski trg

izvor: <https://www.istria-culture.com/trg-i-zupna-crkva-u-svetvincentu-i90> [7. rujna 2021.]

Slika 5. Gradska loža

Izvor: <https://www.glasistre.hr/istra/zasticene-renesansne-jezgre-opcine-svetvincenat-nastavak-valorizacije-kulturne-jezgre-svetvincenta-eu-sredstvima-648082> [7. rujna 2021.]

Slika 6. Srkva Sv. Vincencija/ Vincenta

Izvor: <http://revitas.org/hr/turisticki-itinerari/freske/zminj-svetvincenat,12/sv-vincent,34.html> [7. rujna 2021.]

Slika 7. Freske u crkvi Sv. Vincencija

Izvor: <http://revitas.org/hr/turisticki-itinerari/freske/zminj-svetvincenat,12/sv-vincent,34.html> [7. rujna 2021.]

Slika 8. Crkva sv. Katarine

Izvor: <https://www.istria-culture.com/crkva-sv-katarine-u-svetvincentu-i25> [7. rujna 2021.]

Slika 9. Unutrašnjost (freske) crkve sv. Katarine

Izvor: <https://www.istrapedia.hr/en/natuknice/1581/freske-u-svetvincentu-savicenti> [7. rujna 2021.]

Slika 10. Crkva sv. Antuna Opata

Izvor: [https://blog.dnevnik.hr/viatrix/2019/09/1632253848/svetvincenat-renesansni-grad-u-srcu-istre.html#gallery\[1567527145\]/0/](https://blog.dnevnik.hr/viatrix/2019/09/1632253848/svetvincenat-renesansni-grad-u-srcu-istre.html#gallery[1567527145]/0/) [7. rujna 2021.]

Slika 11. Crkva sv. Roka (slika autorice)

Slika 12. Crkva Navještenja Blažene Djevice Marije

Izvor: <https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/953/svetvincenat-savicenta> [7. rujna 2021.]

Sažetak

Savičenta je renesansni gradić s bogatom i zanimljivom poviješću, koji se nalazi u središnjoj Istri. Simbol mjesta je kaštel Morosini – Grimani, ujedno najveća građevina Savičente. Nekada je imao obrambenu svrhu, bio je odredište vojnika, vlastele, trgovaca i putopisaca, dok je danas najveća atrakcija za posjetitelje. Tvrđava kaštela je prošla godine ratovanja, bila je više puta spaljena i uništena, pa je samim time više puta obnavljana i time se izgled kaštela mijenjao kroz stoljeća. Najveću ulogu u izgradnji i obnavljanju kroz povijest imale su obitelji Castropola, Morosini i Grimani koje su vladale Savičentom i time utjecale na izgradnju samoga mjesta. Prošle godine (2020.) kaštel je potpuno obnovljen, te se sada koristi u turističke svrhe i kao prostor za održavanje raznih manifestacija. Ispred kaštela nalazi se veliki renesansi trg koji predstavlja najcjelovitiji primjer renesansnog planiranog urbanizma u Hrvatskoj, a na južnoj strani trga se nalazi gradska loža. Najveća crkva Savičente je župna crkva Navještenja Blaženje Djevice Marije koju krase renesansno pročelje. Najstarija crkva koja potječe iz 12. stoljeća je crkva sv. Vincencija, posvećena je prvokršćanskom mučeniku Vincenciju po kojemu je i samo mjesto Savičenta dobilo ime. U njoj se nalazi i najopsežniji ciklus istarskih romaničkih fresaka. Crkva sv. Katarine primjer je pučke romanike i također je oslikana vrijednim freskama. U Savičenti se nalaze još crkva sv. Antuna Opata koja pripada gotičkoj pučkoj arhitekturi i crkva sv. Roka koja predstavlja srednjovjekovnu istarsku arhitekturu. Svi kulturno-povijesni spomenici danas imaju značajnu ulogu za turizam Savičente, oni služe kao mjesto za održavanje raznih manifestacija i događanja, što pridodaje vrijednosti doživljaja takvih atrakcija. Zato je važno čuvati materijalnu i nematerijalnu kulturnu baštinu Savičente koju krase očuvani kulturno-povijesni spomenici bogati kulturom.

Ključne riječi: kultura, povijest, spomenici, kaštel, trg, crkva, Savičenta, Svetvinčenat

Abstract

Savičenta is a renaissance town located in central Istria with rich and interesting history. The town's symbol is the Morosini-Grimani castle, which is also the largest building in Savičenta. The purpose of the castle once was for defense and as accommodation for soldiers, nobles, merchants and travel writers, while today it is town's biggest visitor attraction. The fortress of the castle went through years of war. It was burned and destroyed several times, so it was also rebuilt several times and that is why its appearance has changed over the centuries. The greatest role in its construction and restoration throughout history was played by the Castropola, Morosini and Grimani families who ruled Savičenta and therefore influenced the construction and formation of the town itself. Last year, the castle was completely renovated and is now used as a venue for various events and as a tourist attraction. In front of the castle there is a large renaissance square which is the most complete example of renaissance-period planned urbanism in Croatia, while in the south side of the square there is a town lodge. The largest church in Savičenta is the parish church Crkva navještenja Blažene Djevice Marije (The Parish Church of the Proclamation of the Blessed Virgin Mary) which is adorned with a Renaissance facade. The oldest church is the Church of st. Vincent, dating from the 12th century. It is dedicated to the first Christian martyr Vincent, after whom the town of Savičenta was named. The church has the most extensive collection of Istrian Romanesque frescoes. Another church that is also painted with valuable frescoes is the Church of St. Catherine which is an example of folk Romanesque architecture. In Savičenta. There is also the church of St. Antony the Abbot which belongs to Gothic folk architecture as well as the church of St. Rocco which represents medieval Istrian architecture. All these cultural and historical monuments play a significant role in the tourism of Savičenta today. They are intended as venues for various events, which adds value to the experience of such attractions. That is why it is important to preserve the tangible and intangible cultural heritage of Savičenta.

Keywords: culture, history, monuments, castle, square, church, Savičenta, Svetvinčenat

Pregledala: nastavnica hrvatskog i engleskog jezika Karmen Blažević